
Vlado ŠAKIĆ
Renata FRANC
Ines MIČIĆ
Jelena MARIČIĆ

Izvorni znanstveni rad
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,
Zagreb

VAŽNOST
SASTAVNICA
SOCIJALNOG
IDENTITETA:
SLIČNOSTI I RAZLIKE
STANOVNIKA LIKE I
POKUPLJA SA
STANOVNICIMA
OSTALIH HRVATSKIH
REGIJA

Socijalni identitet stanovnika jedne regije vrlo je složen konstrukt, oblikovan pod utjecajem brojnih psiholoških, socijalnih, političkih, kulturoloških i povijesnih čimbenika. *Teorija socijalnog identiteta*, koja nastoji unijeti smisao u međugrupne odnose u stvarnom društvenom kontekstu, temelji se na trima glavnim elementima, a to su *analiza aspekata psihologije kolektiviteta*, tj. potrebe za pozitivnim socijalnim identitetom, *specifičnih razlika u statusu različitih skupina* te *sklonosti da se rješava problem vlastitog identiteta, kao pojedinca ili kao člana skupine* (Tajfel, 1978., Tajfel i Turner, 1979., prema Turner i Reynolds, 2001.). Istraživanja su pokazala (npr. Kuhn i McPartland, 1954., prema Durkin, 2003.) da se većina ili približno većina odgovora na pitanje "Tko sam ja?" odnosi na pripadnost nekoj skupini. To pokazuje da je velik dio identiteta određen pripadnošću različitim skupinama. S obzirom na to da ljudi većinom nastoje imati pozitivnu sliku o sebi, potrebno im je razviti i pozitivnu sliku o skupinama kojima pripadaju. Stoga oni često pridaju veću važnost skupinama koje im omogućavaju da se vide u boljem svjetlu.

Teorija socijalne kategorizacije bavi se upravo time kako društvene kategorije postaju psihološke skupine. Ova teorija Turnera i suradnika nastala je 70-ih godina prošlog stoljeća i uvela distinkciju između osobnog i socijalnog identiteta (Turner i Reynolds, 2001.). Za razliku od socijalnih aspekata identiteta, koji odražavaju aspekte pojma o sebi koji se temelji na pripadnosti i privrženosti važnim društvenim skupinama, osobni aspekti identiteta odražavaju obilježja ili karakteristike jedinstvene za određenog pojedinca. Na pridavanje važnosti pojedinim socijalnim ili osobnim sastavnicama identiteta utječe kultura u kojoj se pojedinac razvija i obitava, kao i povoljnost te istaknutost svakog od identiteta. Temeljna ideja ove teorije jest da samopercepcija i samopoimanje variraju između osobnog i socijalnog identiteta. U situaciji veće naglašenosti socijal-

Vlado ŠAKIĆ
Renata FRANČ
Ines MIČIĆ
Jelena MARIČIĆ

**Važnost sastavnica
socijalnog identiteta:
sličnosti i razlike
stanovnika Like
i Pokuplja sa
stanovnicima ostalih
hrvatskih regija**

nog identiteta moguće je i tzv. grupno ponašanje (Turner i Reynolds, 2001.) te se tada daje veća važnost zajedničkim ciljevima neke skupine. Prema teoriji socijalne kategorizacije, svaki čovjek ima nekoliko razina kategorija kojima pripada: nadrazinu, međurazinu i podređenu razinu. Nadrazina se odnosi na razinu ljudskih bića, dok se međurazina odnosi na vlastite i vanjske skupine s kojima se pojedinac poistovjećuje ili ne poistovjećuje. Upravo međurazina određuje socijalni identitet svakog pojedinca. Podređena razina odnosi se na elemente prema kojima je pojedinac različit od članova vlastite grupe te upravo ova razina utječe na osobni identitet (Turner, 1985.).

Ljudi su također skloniji birati pripadnost kategorijama koje doživljavaju homogenima i koje im omogućuju jasno razlikovanje od pripadnika drugih kategorija. Samo-definiranje je stoga dinamičan proces koji ovisi o posebno-stima konteksta koje utječu na socijalni identitet, ponašanja, norme i percepciju drugih (Turner, 1985.).

Struktura kolektivnih identiteta određena je nizom čimbenika, među kojima su i povijesno uvjetovani uzorci tradicionalnog djelovanja, dostignut stupanj modernizacije te trenutno djelovanje društvenih sudionika (Banovac, 2004.).

Povijesni razvoj Like bio je izvan domašaja snažnih modernizacijskih struja (Banovac, Blažević i Boneta, 2004.) te je nedostatak takvih iskustava utjecao na poimanje Ličana o tome tko su oni. Dominantni vrijednosni sustav u Lici danas je tradicionalan i u najvećem djelu preklapa se s vrijednosnim sklopom središta (Boneta, 2004.). Također treba uočiti da je Domovinski rat usporio proces modernizacije te pojačao lojalnost vrijednostima središta (Boneta, 2004.). Prema rezultatima nekih istraživanja (npr. Boneta, 2004.) većina Ličana, osim folklorno, ne ističe svoju regionalnu pripadnost. Liku karakterizira i manjak autohtone autonomije, što sprečava izraženiju osobnost Like kao regije (Štambuk, 1998.) te stvara manje jasan regionalni identitet Ličana. Potrebno je stoga analizirati koji konkretni elementi pridonose povoljnoj, a koji nepovoljnoj samopercepciji Ličana. Ličke prilike karakterizira slab demografski potencijal, kao i nepovoljni objektivni uvjeti razvitka (Štambuk, 1998.). Problemi poput gospodarske nerazvijenosti, nezaposlenost, starosne strukture stanovništva te nacionalne i socijalne podjele dovode do retraditionalizacije ličkog društva (Boneta i Banovac, 2007.). Brzina modernizacijskih procesa ipak se s vremenom povećava jer socijalna realnost postaje sve neotpornija na promjene (Štambuk, 1998.).

Lička regija najslabije je naseljena u Hrvatskoj. Popis iz 1991. pokazao je da je gustoća naseljenosti oko 15,7 stanovnika po četvornom kilometru, dok je danas oko 10 stanovnika na istoj jedinici. Od početka 20. stoljeća broj stanovnika u Lici kontinuirano se smanjuje, no najdrastičnije je smanjen tijekom Drugog svjetskog i Domovinskog rata. Također zabrinjava da je u dobnoj strukturi stanovništva u popisu 2001. bilo čak 31,5% stanovnika starijih od 60 godina (Banovac i sur., 2004.).

Gospodarska modernizacija Like tijekom 20. stoljeća, koja je počela na ličkome prostoru, prekinuta je Domovinskim ratom (Boneta i Banovac, 2007.). Usprkos stalnom trendu iseljavanja, do 1991. godine narodonosna struktura Like bila je relativno stabilna (Banovac i sur., 2004.). No, od 1991. stanovništvo se raseljava te se naseljavaju stanovnici iz drugih krajeva Hrvatske nakon Oluje, kao i izbjegli Hrvati iz Bosne i Hercegovine. Broj autohtonog stanovništva Like u odnosu na popis iz 1991. zapravo se prepолоvio te je znatno smanjen postotak srpskog stanovništva. Tu je važno napomenuti da se 95,60% Hrvata deklarira kao katolici, dok se kao pravoslavci izjašnjava 68,42% Srba. U Lici je konfesionalnost marker među dvjema najvećim etničkim skupinama (Boneta, 2004.) te konfesijski identitet čini jednu od bitnih sastavnica socijalnog identiteta.

Iako je prostor Like oduvijek bio slabo naseljen i opterećen brojnim problemima, u nacionalnoj je svijesti uvijek imao istaknuto mjesto, puno metaforičkih značenja (Štambuk, 1998.). Golem gorsko-planinski i šumski prostor s elementima mističnosti i posebnim mjestom u nacionalnoj duhovnoj tradiciji neiscrpan je izvor ličkoga i hrvatskog identiteta (Štambuk, 1998.). No, čini se da se radi o bogatstvu koje nije dovoljno osviješteno te je potrebno razvijati svijest o onome zbog čega je dobro biti Ličanin. Kako bi Lika uspješno otkrila svoj socijalno-gospodarsko-kulturni identitet, potrebno je uočiti njezinu prepoznatljivost na razini stanja i razvojnih mogućnosti (Štambuk, 1998.). Tu veliku važnost ima kulturna baština kao neizostavna sastavnica identiteta, čija važnost nije nužno uvjetovana objektivnim bogatstvom i vrijednošću, koliko osviještenošću o njezinoj važnosti svakog domaćeg stanovnika (Štambuk, 1998.). Treba napomenuti da nju ne čine samo materijalni objekti, nego primjerice i kolektivno pamćenje, tj. duhovno kulturno naslijeđe (Štambuk, 1998.). Kulturna baština postaje razvojni resurs ako se na pravi način ocijeni, predstavi i uključi u turističku ponudu (Štambuk, 1998.).

No, stanovnici se mogu identificirati s prostorom na kojem žive i bez postojanja snažnog kolektivnog identiteta (Banovac, 2004.). Identifikacija s prostorom može se u većoj mjeri temeljiti na emocionalnoj sastavnici koja je pove-

Vlado ŠAKIĆ
Renata FRANČIĆ
Ines IVIČIĆ
Jelena MARIČIĆ
**Važnost sastavnica
socijalnog identiteta:
sličnosti i razlike
stanovnika Like
i Pokuplja sa
stanovnicima ostalih
hrvatskih regija**

zana s opisivanjem prostora zavičajem, povezivanjem prostora sa "zovom srca" i sličnim, no u većoj mjeri može biti racionalna, tj. povezana s modernim i racionalnim oblicima pripadnosti. Ti se oblici identiteta ne moraju znatno razlikovati, tj. identitet može sadržavati i emocionalne i racionalne elemente u različitim omjerima (Banovac, 2004.).

Regionalni pristup nekome kraju znači uključivanje i ruralnih naselja te ostalih izvanurbanih područja (Štambuk, 1998.). Mnoga istraživanja i analize ruralnih razvojnih projekata u svijetu pokazala su da je razvitak bio najuspješniji tamo gdje je od samog početka bilo uključeno lokalno stanovništvo, jer je dugoročno znalo što može očekivati od projekta te koja je i kolika njegova uloga u tome (Štambuk, 1998.). Iz ovog nalaza možemo zaključiti da je za razvoj Like nužno raditi upravo na poimanju Ličana o njihovoj vrijednosti te na osvještavanju njihovih sposobnosti da razviju svoju regiju i zemlju.

Lički prostor je periferija u gospodarskom i kulturnom smislu (Banovac, Blažević i Boneta, 2004.). Pitanje prostorne identifikacije treba biti razmotreno u kontekstu širih društvenih procesa, poput modernizacije i detradicionalizacije (Banovac, 2004.). Pri provedbi bilo kakvih programa potrebno je problem integracije hrvatskih periferija, među ostalima i Like, strukturirati u skladu s temeljnim uzrocima i tipom perifernosti. Modernizacijski procesi u konačnici dovode do napuštanja tradicionalnog načina života i tradicionalnog društvenog sustava (Štambuk, 1998.), no nužno je da se ti procesi provode na primjeren način.

Sudionici u istraživanju Bonete (2004.) ipak navode da se položaj Like znatno poboljšao prema onom koji je imala u Jugoslaviji te da se od 2000. godine ipak ulaže više novca te navode nekoliko pozitivnih pomaka, primjerice promjenu Zakona o područjima od posebne državne skrbi, kreditiranje malog i srednjeg poduzetništva i slično. Sadašnji proces iseljavanja potrebno je završiti tzv. diversifikacijom ruralnoga gospodarstva, koja bi vratila ljude i aktivnosti te stvorila društvenu dinamiku koja će osigurati razvoj regije (Štambuk, 1998.). Stoga je za jačanje ličkog identiteta nužno poticati gospodarski i druge oblike razvoja Like te ih pojačati socijalnopsihološkim intervencijama.

Problemi

Problemi ispitivani u ovome radu:

1. Ispitati važnost pojedinih sastavnica osobnog i socijalnog identiteta građana Like i usporediti s građanima ostalih hrvatskih regija.

2. Ispitati prosječnu važnost osobnog i socijalnog identiteta za pojam o sebi kod građana Like u usporedbi s građanima ostalih hrvatskih regija.

Sudionici

U radu se koriste podaci prikupljeni tijekom ispitivanja javnog mnijenja na nacionalnom reprezentativnom uzorku punoljetnih građana Republike Hrvatske. Podaci su prikupljeni krajem 2002. godine metodom usmene ankete u kućanstvima u sklopu ispitivanja javnog mnijenja, pri čemu je ukupan uzorak činilo 3.509 sudionika – građana Hrvatske (iz 135 naselja). Radi se o probabilistički izabranom, višestapnom stratificiranom uzorku punoljetnog stanovništva Hrvatske. Sudjelovali su ispitanici iz ukupno deset regija Hrvatske: Istra (N=274), Riječka regija (N=363), Dalmacija (N=563), Lika i Pukoplje (N=302), Grad Zagreb (N=437), zagrebačka okolica i Zagorje (N=252), Varaždinska regija (N=271), Međimurska regija (N=267), zapadna Slavonija (N=271) i istočna Slavonija (N=508) te su provedene analize po regijama i među njima. Korišteni podaci ponderirani su u odnosu na obrazovanje.

Instrumenti

Korišteni podaci prikupljeni su unutar šireg ispitivanja javnog mnijenja sveobuhvatnom anketom, pri čemu su podaci analizirani u ovom radu prikupljeni hrvatskim prijevodom Upitnika aspekata identiteta (*Aspects of Identity questionnaire IIIx*), autora Cheeka, Troppa, Chena i Underwooda iz 1994.

Izvorni Upitnik sastoji se od 35 čestica podijeljenih u tri supskale – supskalu osobnog identiteta (10 čestica), supskalu socijalnog ili međuosobnog identiteta (7 čestica) i supskalu kolektivnog identiteta (8 čestica) te od 10 posebnih čestica koje se ne koriste za formiranje rezultata na skali. U navedenom ispitivanju javnog mnijenja prikupljeno je ukupno 30 čestica iz izvorne skale, pri čemu se u ovom radu analiziraju podaci prikupljeni sa svim česticama supskale osobnog identiteta (10 čestica), te sedam (od originalnih osam) čestica supskale kolektivnog identiteta (7 čestica), koja se u ovom radu navodi kao skala socijalnog identiteta. Potonja se supskala naziva skalom socijalnog identiteta zbog razlike u američkom i europskom poimanju socijalnog identiteta – u američkim uvjetima taj se pojam odnosi na pojedinceve odnose s drugim pojedincima, dok se u europskome odnosi na pripadnost različiti-

tim skupinama, što je predmet zanimanja ovoga rada (Šakić, Franc i Ivičić, 2006).

Ispitanici su na skali od 1 (nevažno) do 5 (jako važno) trebali odgovarati na pitanje "Koliko je sljedeće važno za mišljenje koje imate o sebi?" vezano za svako navedeno obilježje (npr. osobne vrednote i moralni kriteriji, poznavanje materinjskog jezika i narječja kraja).

U prikazu rezultata i provedbi obrada u ovom radu korišteni su rezultati po pojedinim česticama, te ukupni rezultati na subskali osobnog, odnosno socijalnog identiteta. Pouzdanost rezultata tipa unutarnje konzistencije na subskali osobnog identiteta iznosi 0,88, a na skali socijalnog identiteta 0,85 na cjelokupnome uzorku. Na uzorku građana Like i Pokuplja pouzdanost tipa unutarnje konzistencije iznosi 0,87 na skali socijalnog te 0,86 na skali osobnog identiteta.

Rezultati su analizirani primjenom jednosmjernih analiza varijanci uz Scheffeoov postupak te t-testovima za zavisne uzorke.

Rezultati i rasprava

U nastavku prikazujemo nalaze koji se odnose na važnost pojedinih sastavnica osobnog i socijalnog identiteta te usporedbe važnosti ispitivanih sastavnica tih identiteta kod građana Like.

Iz tablice 1 vidljivo je da Ličani najviše ističu važnost *osobnih vrednota i moralnih kriterija* te svojih osjećaja. Na drugome mjestu po važnosti za njih je *ponašanje u društvu u susretima s drugim ljudima*. Daljnjom analizom pokazano je da se Ličani razlikuju od pripadnika gotovo svih ostalih regionalnih skupina po važnosti koju daju osobnim vrednotama i moralnim kriterijima, osim od građana Varaždinske i Međimurske županije. Razina značajnosti razlike manja je u odnosu na Istru ($M_{\text{Like i Pokuplje}}=3,79$ u odnosu na $M_{\text{Istra}}=4,15$, $p<0,05$), a veća u odnosu na ostale regije ($M_{\text{Rječka reg}}=4,30$, $M_{\text{Dalmacija}}=4,22$, $M_{\text{grad Zagreb}}=4,26$, $M_{\text{zgb okolica}}=4,31$, $M_{\text{Z Slavonska}}=4,26$, $M_{\text{I Slavonska}}=4,15$, sve $p<0,001$). Zanimljivo je da, iako su i Ličanima osobne vrednote i moralni kriteriji relativno najvažniji aspekti osobnog identiteta, u drugim županijama oni su procijenjeni značajno važnijima nego u Lici. Dobiveno je da su osjećaji građanima Like i Pokuplja manje važni nego građanima Dalmacije ($M_{\text{Like i Pokuplje}}=3,74$ u odnosu na $M_{\text{Dalmacija}}=4,08$, $p<0,001$), Grada Zagreba ($M=4,05$, $p<0,05$) i zapadne Slavonije ($M=4,05$, $p<0,05$), no važniji nego građanima Međimurja ($M=3,33$, $p<0,01$). Zanimljivo je da se Ličani ne razlikuju značajno ni od jedne skupine, osim

Tablica 1.

Važnost različitih sastavnica osobnog i socijalnog identiteta među građanima Like

	M	sd	% Važno i izrazito važno
pripadnost obitelji	3,80	1,19	68,6
osobne vrednote i moralni kriteriji	3,79	1,15	72,5
osjećaj ponosa što ste građanin Hrvatske	3,74	1,08	71,1
poznavanje vašeg materinjskog jezika i narječja vašeg kraja	3,74	1,08	71,1
osjećaji	3,71	1,05	69,8
ponašanje u društvu	3,57	1,06	63,6
osobni ciljevi i očekivanja	3,51	1,17	63,9
spoznaja da iznutra ostajete isti unatoč promjenama	3,48	1,22	60,2
razmišljanja i ideje	3,43	1,14	57,5
prosudba samog sebe i mišljenje koje imate o sebi	3,38	1,15	57,2
obilježja mjesta gdje živite	3,32	1,28	53,1
nacionalna pripadnost	3,28	1,41	51,0
način rješavanja strahova	3,27	1,15	51,0
želje i maštanja	3,27	1,25	50,4
Vjera	3,14	1,40	45,4
osjećaj pripadnosti vašoj lokalnoj zajednici	3,01	1,23	40,3
osjećaj da ste jedinstvena osoba, različita od drugih	2,64	1,27	31,2

od Međimuraca ($M_{\text{Lika i Pokuplje}}=3,57$ u odnosu na $M_{\text{Međimurje}}=3,13$ $p<0,001$), u važnosti koju za njihovo mišljenje o njima ima ponašanje u društvu, odnosno u susretu s drugim ljudima. U odnosu na Međimurce, Ličanima je nešto važnije kako se ponašaju prema drugima.

Sljedeće tri čestice po važnosti jesu: *osobni ciljevi i očekivanja, spoznaja da iznutra ostaju isti unatoč životnim promjenama te razmišljanja i ideje*. Pokazalo se da su ciljevi i očekivanja manje važni Ličanima nego stanovnicima Riječke županije ($M_{\text{Lika i Pokuplje}}=3,51$ u odnosu na $M_{\text{Riječka reg.}}=3,92$, $p<0,01$), Dalmacije ($M=3,98$, $p<0,001$), Zagreba ($M=3,94$, $p<0,001$) te zagrebačke okolice i Zagorja ($M=3,97$, $p<0,01$). Spoznaja da iznutra ostaju isti unatoč životnim promjena značajno je važnija Ličanima nego Međimurcima ($M_{\text{Lika i Pokuplje}}=3,48$, $M_{\text{Međimurje}}=2,86$, $p<0,001$) a značajno manje važna nego stanovnicima zagrebačke okolice i Zagorja ($M=3,87$, $p<0,05$) dok između Ličana i stanovnika drugih regija nije dobivena značajna razlika. Razmišljanja i ideje Ličanima su ponovno manje važni nego stanovnicima Riječke županije ($M_{\text{Lika i Pokuplje}}=3,43$, $M_{\text{Riječka reg.}}=3,80$, $p<0,05$), Dalmatincima ($M=3,86$, $p<0,001$), Zagrepčanima ($M=3,90$, $p<0,001$), stanovnicima njegove okolice i Zagorja ($M=3,81$, $p<0,05$) te Slavoncima iz istočne Slavonije ($M=3,76$, $p<0,05$).

U važnosti koju daju *prosudivanju samoga sebe i mišljenju koje imaju o sebi* Ličani se ponovno razlikuju od većine drugih ispitanika. Njima je taj aspekt osobnog identiteta manje važan nego stanovnicima Istre ($M_{\text{Lika i Pokuplje}}=3,38$, $M_{\text{Istra}}=3,80$, $p<0,01$), Riječke regije ($M=3,81$, $p<0,01$), Dalmacije ($M=3,83$, $p<0,001$), zagrebačke okolice i Zagorja ($M=3,95$, $p<0,001$) kao i istočne Slavonije ($M=3,78$, $p<0,001$) i Grada Zagreba ($M=3,82$, $p<0,001$).

U važnosti koju *želje i maštanja* imaju za njihov identitet, Ličani se ne razlikuju od stanovnika drugih regija. Ličanima je i *način na koji rješavaju vlastite strahove i nesigurnosti* manje važan nego stanovnicima zagrebačke okolice i Zagorja ($M_{\text{Lika i Pokuplje}}=3,27$ u odnosu na $M_{\text{Zgb okolica}}=3,67$, $p<0,05$), ali je značajno važniji nego stanovnicima Međimurja ($M=2,84$, $p<0,01$).

Osjećaj da su jedinstvena osoba različita od drugih Ličanima je značajno manje važan nego stanovnicima nekoliko drugih regija, što uključuje stanovnike Riječke regije ($M_{\text{Lika i Pokuplje}}=2,64$ u odnosu na $M_{\text{Riječka reg.}}=3,30$, $p<0,001$) i Dalmacije ($M=3,13$, $p<0,001$), zagrebačke okolice i Zagorja ($M=3,14$, $p<0,01$), Varaždina ($M=3,25$, $p<0,01$) te istočne Slavonije ($M=3,32$, $p<0,001$).

Iz tablice 1 također je razvidno da pripadnost obitelji Ličani procjenjuju relativno najvažnijom sastavnicom svojeg *socijalnog identiteta*. Oni se razlikuju jedino od Međimuraca po važnosti koju za njihov identitet ima *pripadnost vlastitoj obitelji koja postoji već generacijama*, pri čemu je Ličanima pripadnost obitelji nešto važnija nego Međimurcima ($M_{\text{Lika i Pokuplje}}=3,80$ u odnosu na $M_{\text{Međimurje}}=3,34$, $p<0,01$). Pripadnost obitelji koja postoji već generacijama pokazuje veliku sklonost poštovanju tradicije i obiteljskim vrijednostima.

Također se jedino od Međimuraca razlikuju u drugoj po važnosti sastavnici socijalnog identiteta, *važnosti poznavanja materinjskog jezika i narječja* ($p<0,001$). Istovrsna razlika s istom regionalnom skupinom prisutna je i vezano za *osjećaj ponosa što su građani Hrvatske* ($p<0,001$). Važnost koju za njihovo poimanje sebe imaju *obilježja mjesta u kojem žive i u kojem su odrasli* također ih razlikuje jedino od Međimuraca, ($M_{\text{Lika i Pokuplje}}=3,32$ u odnosu na $M_{\text{Međimurje}}=2,94$). No, ta je razlika ipak nešto manja od dosadašnjih ($p<0,05$).

Po važnosti koju za njih ima *nacionalna pripadnost* Ličani se razlikuju od brojnih drugih skupina, a to su Dalmatinci ($M_{\text{Lika i Pokuplje}}=3,28$ u odnosu na $M_{\text{Dalmacija}}=3,87$, $p<0,001$), stanovnici zagrebačke okolice i Zagorja ($M=3,97$, $p<0,001$), stanovnici Varaždinske regije ($M=3,78$, $p<0,05$), te Slavonci iz istočne ($M=3,82$, $p<0,001$) i zapadne Slavonije ($M=3,87$, $p<0,001$). Ličanima je nacionalna pripadnost

manje važna nego stanovnicima navedenih regija. S istim skupinama i u istome smjeru razlikuju se i po važnosti *vjere* ($M_{\text{Lika i Pokuplje}}=3,14$ u odnosu na $M_{\text{Dalmacija}}=3,65$, $M_{\text{zgb okolica}}=3,85$, $M_{\text{I Slavonija}}=3,73$, $M_{\text{Z Slavonija}}=3,79$, $p<0,001$). Vidimo da vjera nije među najizraženijim odrednicama socijalnog identiteta, no s obzirom na nalaze Bonete (2004), prema kojima je vjera inače važna odrednica socijalnog identiteta, kojoj veće značenje pridaju Hrvati katolici nego Srbi pravoslavne vjere, bilo bi poželjno ovu i neke druge sastavnice socijalnog identiteta analizirati odvojeno za te dvije nacionalne skupine. Također bi bilo vrijedno raščlaniti pripadnost određenoj konfesijskoj skupini od dimenzije intrinzične religioznosti. Što se tiče važnosti osjećaja pripadnosti lokalnoj zajednici, ovdje se Ličani razlikuju od Dalmatinaca ($M_{\text{Lika i Pokuplje}}=3,01$ u odnosu na $M_{\text{Dalmacija}}=3,37$, $p<0,05$) i od stanovnika istočne Slavonije ($M_{\text{I Slavonija}}=3,35$, $p<0,05$), jer im je *pripadnost lokalnoj zajednici* manje važna nego pripadnicima tih dviju skupina ($p<0,05$).

Budući da je pokazano kako su mnoge od navedenih odrednica Ličanima manje važne nego građanima drugih hrvatskih regija, bilo bi potrebno potražiti odrednice osobnog i socijalnog identiteta koje su možda specifične za Liku i Pokuplje, a malo su važne ili uglavnom nevažne stanovnicima drugih regija.

Na temelju prikaza u tablici 1 također možemo usporediti važnost ispitivanih sastavnica, tj. provjeriti postoji li dominacija jednog od identiteta ili oni imaju približno jednaku važnost za Ličane.

Primjetno je da je pripadnost obitelji na prvome mjestu po važnosti među svim sastavnicama, no njezina važnost gotovo je identična važnosti osobnih vrednota i moralnih kriterija. Uočljivo je također da ispitanici najmanju važnost daju osjećaju da su jedinstvena osoba, različita od drugih. Ovaj nalaz pokazuje davanje prednosti kolektivizmu pred individualizmom, no pregledom cjelokupne tablice, primjetno je da su rangovi pridani važnosti različitih osobnih i socijalnih sastavnica identiteta u velikoj mjeri isprepleteni te se ne može govoriti o prednosti jednog tipa identiteta pred drugim.

T-testom za zavisne uzorke provjerili smo i značajnost razlike između prosječne važnosti socijalnog i prosječne važnosti osobnog identiteta za uzorak građana Like i Pokuplja te smo dobili da ta razlika nije statistički značajna ($M_{\text{osobni}}=3,40$, $M_{\text{socijalni}}=3,44$, $t=-0,938$, $p>0,05$). U odnosu među važnostima koje za njih imaju socijalni i osobni identitet, Ličani se razlikuju od prosječnih građana Hrvatske. Građanima Hrvatske, naime, osobni identitet

Vlado ŠAKIĆ
Renata FRANČ
Ines IVIČIĆ
Jelena MARIČIĆ
**Važnost sastavnica
socijalnog identiteta:
sličnosti i razlike
stanovnika Like
i Pokuplja sa
stanovnicima ostalih
hrvatskih regija**

Vlado ŠAKIĆ
Renata FRANČIĆ
Ines MIČIĆ
Jelena MARIČIĆ

Važnost sastavnica socijalnog identiteta: sličnosti i razlike stanovnika Like i Pokuplja sa stanovnicima ostalih hrvatskih regija

Tablica 2.

Relativna važnost prosječnog rezultata na supskali socijalnog identiteta građana Like i Pokuplja u usporedbi s građanima ostalih regija Hrvatske i hrvatskim prosjekom.

je u prosjeku značajno važniji od socijalnog ($M_{\text{osobni}}=3,63$, $M_{\text{socijalni}}=3,55$, $t=6.217$, $p<0,001$).

Sljedeća tablica ne odnosi se na pojedine sastavnice identiteta, nego na socijalni identitet u cijelosti, izražen kao prosječan rezultat na skali socijalnog identiteta.

Rang		M	sd
1	zapadna Slavonija	3,81	0,681
2	zagrebačka okolica i Zagorje	3,78	0,684
3	Dalmacija	3,74	0,772
4	istočna Slavonija	3,66	0,792
5	Varaždinska regija	3,64	0,648
6	Lika i Pokuplje	3,44	0,935
7	Istra	3,39	0,871
8	Riječka regija	3,38	0,901
9	Grad Zagreb	3,35	0,935
10	Međimurska regija	3,00	0,993
	UKUPNO	3,54	0,860

Na temelju pregleda tablice 2, uočljivo je da građani Like i Pokuplja daju osrednju prosječnu važnost različitim sastavnicama svojega socijalnog identiteta. Pritom su građanima

Tablica 3.

Relativna važnost prosječnog rezultata na subskali osobnog identiteta građana Like i Pokuplja u usporedbi s građanima ostalih regija Hrvatske i hrvatskim prosjekom.

		Osobni identitet	
Rang		M	sd
1	zagrebačka okolica i Zagorje	3,80	0,67
2	Dalmacija	3,75	0,69
3	Grad Zagreb	3,74	0,65
4	Riječka regija	3,73	0,72
5	istočna Slavonija	3,71	0,76
6	zapadna Slavonija	3,67	0,57
7	Istra	3,66	0,68
8	Varaždinska regija	3,47	0,77
9	Lika i Pokuplje	3,40	0,79
10	Međimurska regija	3,07	0,89
	UKUPNO	3,63	0,75

Like i Pokuplja sastavnice socijalnog identiteta prosječno značajno važnije nego građanima Međimurja ($p<0,001$), dok su im u prosjeku značajno manje važne nego građanima zapadne Slavonije ($p<0,001$), zagrebačke okolice i Zagorja ($p<0,01$) te Dalmacije ($p<0,01$).

U nastavku su prikazane prosječne vrijednosti vezane za važnost osobnog identiteta po regijama.

Tablica 3 pokazuje da se Ličani ne razlikuju značajno jedino od građana Varaždinske regije. Njima je osobni

identitet značajno manje važan nego građanima zagrebačke okolice i Zagorja ($p < 0,001$), Dalmacije ($p < 0,001$), Grada Zagreba ($p < 0,001$), Riječke regije ($p < 0,001$), istočne Slavonije ($p < 0,001$), zapadne Slavonije ($p < 0,05$) i Istre ($p < 0,05$), dok im je značajno više važan nego građanima Međimurja ($p < 0,001$).

Opća rasprava

Istraživanja o identitetu stanovnika pojedinih regija omogućavaju bolju sliku o tome koliku važnost i privlačnost oni nalaze u činjenici da žive upravo u toj regiji. Podaci o tom pitanju već su objavljeni za Istarsku regiju (Šakić i sur., 2006) te bi se dobiveni nalazi mogli koristiti za razvoj pojedinih regija, kao i za poboljšanje odnosa među različitim regijama.

Od sastavnica osobnog identiteta stanovnici Like kao najvažnije procijenili su osobne vrednote i moralne kriterije te osjećaje, a potom ponašanje u susretu s drugim ljudima. Najmanju važnosti pridali su osjećaju da su jedinstvena osoba, različita od drugih. Ovakav nalaz pokazuje važnost poštivanja drugih koja bi se mogla dalje razvijati u smjeru veće brige za zajednicu.

Među sastavnicama socijalnog identiteta Ličanima je najvažnija pripadnost svojoj obitelji, i to već generacijama, poznavanju materinskog jezika i narječja kraja te osjećaju ponosa što su građani Hrvatske. Najmanju važnost pridaju osjećaju pripadnosti svojoj lokalnoj zajednici. Potonji nalaz može biti problematičan jer otežava aktiviranje građana u malim zajednicama.

Socijalni identitet u cijelosti pokazao se značajno manje važan Ličanima nego stanovnicima triju drugih regija, a važniji Ličanima nego stanovnicima jedne regije. Za razliku od toga, osobni identitet na ličkome se uzorku pokazao manje važnim nego na uzorku sudionika iz sedam drugih regija, a više važan nego na uzorku ispitanika iz jedne regije.

Budući da je pokazano da su različite sastavnice osobnog i socijalnog identiteta u velikoj mjeri isprepletene po važnosti, možemo zaključiti da nijedan od tih identiteta nije dominantan u ličkoj populaciji. To je potvrđeno i primjenom t-testa za ovisne uzorke, koji je pokazao da na ličkome uzorku nema značajnih razlika u prosječnoj važnosti osobnog i socijalnog identiteta. U pogledu toga Ličani su se pokazali različitim od prosjeka Hrvatske, jer se na sveukupnome hrvatskom uzorku osobni identitet pokazao važnijim od socijalnog.

Nalaz dobiven na ličkome uzorku pokazuje mogućnost utemeljenja potencijalnih intervencija na spoznajama o osobnom, kao i na spoznajama o socijalnom identitetu.

LITERATURA

- BANOVAC, B. (2004), "(Re)konstrukcija socijalnog prostora periferije. Prilog istraživanju kolektivnih identiteta u hrvatskoj periferiji", *Revija za sociologiju*, 35 (3-4), 95-113.
- BANOVAC, B. – BLAŽEVIĆ, R. – BONETA, Ž. (2004), "Modernizacija (i/ili europeizacija) hrvatske periferije – primjeri Gorskog kotara, Istre i Like", *Revija za sociologiju*, 35 (3-4), 113-141.
- BONETA, Ž. (2004), "Politički identiteti periferija", *Revija za sociologiju*, 35 (3-4), 143-158.
- BONETA, Ž. – BANOVAC, B. (2007), "Religioznost i nacionalizam na hrvatskoj periferiji – veliki scenariji za male zajednice", *Migracijske i etničke teme*, 23 (3), 163-184.
- DURKIN, K. (2003), "Razvojna socijalna psihologija", u: Hewstone i Stroebe (ur.) *Uvod u socijalnu psihologiju – europske perspektive* (str 41-65). Jastrebarsko: Naklada Slap.
- ŠAKIĆ, V. – FRANC, R. – IVIČIĆ, I. (2006), "Psihosocijalna analiza nekih sastavnica socijalnog identiteta građana Istre", u: Manin, M. – Dobrovšak, Lj. – Črpić, G. – Blagoni, R (ur.), *Identitet Istre – ishodišta i perspektive* (str 505-521). Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- ŠTAMBUK, M. (1998), "Lika – studija slučaja", *Duge sjene periferije – prinos revitalizaciji hrvatskog ruba*.
- TURNER, J. C. – REYNOLDS, K. J (2001), "The social identity perspective in intergroup relations: Theories, Themes, and Controversies", u: Brown, R. – Gaertner, S. (ur.), *Blackwell Handbook of Social psychology: Intergroup processes* (str 133-152). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- TURNER, J. C. (1985), "Social categorization and the self-concept: a social cognitive theory of group behaviour", u: E. J. Lawler (ur.), *Advances in group processes: theory and research* (Vol. 2, str. 77-122). Greenwich, CT: JAI Press.

VAŽNOST SASTAVNICA SOCIJALNOG IDENTITETA: SLIČNOSTI I RAZLIKE GRAĐANA LIKE I POKUPLJA S GRAĐANIMA OSTALIH HRVATSKIH REGIJA

Ključne riječi: socijalni identitet, Lika, Pokuplje.

Ciljevi rada jesu utvrditi odnos relativne važnosti osobnog i socijalnog identiteta stanovnika Like i Pokuplja te usporediti relativnu važnost socijalnog identiteta i njegovih sastavnica u stanovnika Like i Pokuplja u odnosu na one ostalih regija Hrvatske i hrvatski prosjek. Osobni aspekti identiteta temelje se na vrijednostima, idejama, ciljevima i emocijama pojedinca. Socijalni aspekti identiteta odnose se na važnost pripadnosti obitelji, lokalnoj zajednici i regiji te jezičnoj, religijskoj i nacionalnoj skupini.

Analizirani podaci prikupljeni su u sklopu ispitivanja javnog mnijenja građana Republike Hrvatske krajem 2002. godine (N=3508, od kojih je 329 iz Like i Pokuplja). Stanovnici Like i Pokuplja za samoodređenje prosječno približno jednaku važnost pridaju osobnim i socijalnim aspektima identiteta. Od sastavnica osobnog identiteta relativno najvažnijima smatraju osobne vrednote i moralne kriterije te svoje osjećaje, a relativno najmanju važnost pridaju svojim željama i maštanjima te načinu na koji rješavaju svoje strahove i nesigurnosti.

Od sastavnica socijalnog identiteta relativno najvažnijima smatraju poznavanje materinskog jezika i narječja kraja, ponos što su stanovnici Hrvatske te pripadnost obitelji, a relativno najmanju važnost pridaju pripadnosti lokalnoj zajednici.

U odnosu na stanovnike ostalih regija u Hrvatskoj utvrđeno je da su socijalni aspekti identiteta onima u Lici i Pokuplju prosječno manje važni nego onima u zapadnoj Slavoniji, zagrebačkoj okolini te Dalmaciji. Međutim, važniji su im nego Međimurcima, dok se ne razlikuju značajno od stanovnika Istre, Varaždinske i Riječke regije, istočne Slavonije i Grada Zagreba.

Vlado ŠAKIĆ
Renata FRANČIĆ
Ines MIČIĆ
Jelena MARIČIĆ

**Važnost sastavnica
socijalnog identiteta:
sličnosti i razlike
stanovnika Like
i Pokuplja sa
stanovnicima ostalih
hrvatskih regija**

THE IMPORTANCE OF THE LIKA IDENTITY COMPONENTS: SIMILARITIES AND DIFFERENCES OF THE LIKA AND KUPA RIVER BASIN POPULATION TO THAT OF THE POPULATION OF OTHER CROATIAN REGIONS

Keywords: social identity, Kupa River basin

This paper tries to determine the relation between the relative personal and social identity of the Lika and Kupa River basin population and compare the relative importance of the social identity of the Lika and Kupa River basin and the components of that identity to other Croatian regions and the Croatian average. Personal aspects of identity are based on values, ideas, goals and emotions of an individual. Social aspects of identity are related to the importance of belonging to a family, a local community and a region and a language, religion and a national group.

The analysed data was gathered as a part of a public opinion survey conducted on the Croatian citizens in 2002 (N=3508, 329 being from Lika and the Kupa River basin). The Lika and Kupa River basin citizens give approximately equal importance to personal and social aspects of identity for their self-perception. They consider the relatively most important components of the personal identity to be personal values and moral criteria and their emotions, and the least important components to be their wishes and fantasies and the manner in which they fought their fears and insecurities.

In relation to citizens of other Croatian regions, it was established the social identity aspects are less important to Lika and the Kupa River basin citizens than to the citizens of West Slavonia, Zagreb and its surroundings and Dalmatia, but more important than to the Međimurje citizens, and equally important as to the citizens of Istria, Varaždin and East Slavonia regions and the City of Zagreb.